

свого батька, дівчат під час війни, автопортрети увага мемуариста зосереджена на яскравій рисі зовнішності, наприклад, довга борода, білий колір волосся, й ін. У записах переважають портрети невідомих людей, з якими письменник навіть і не був знайомий – це все прототипи майбутніх літературних образів, як-от: портрет журналіста на фронті, російського й українського діда та ін.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Довженко О. П. Щоденникові записи, 1939-1956. Харків: Фоліо, 2013. 879 с.
2. Пустовіт В. Особливості портретування в щоденникових записах Олександра Довженка. VII Довженківські читання: Збірник наукових праць Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Харків: ХІФТ, 2014. С. 34-43.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор Пустовіт В. Ю.

УДК 811.111'42

*Лариса Король
(Полтава, Україна)*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ «СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ» В ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Стаття порушує питання сутності поняття «стратегії навчання». Коротко схарактеризовано теоретичні підходи до досліджуваного феномена, подано класифікації стратегій навчання. З'ясовано, що однією з конститутивних ознак стратегій навчання іноземної мови у вищому закладі освіти є його.

Ключові слова: *лінгводидактика, навчальна діяльність, стратегія, навчальні стратегії, стратегії вивчення, стратегії оцінювання.*

The article raises the question of the essence of the concept of “learning strategy”. Theoretical approaches to the studied phenomenon are briefly characterized, classifications of learning strategies are specified. It was found that one of the constitutive features of foreign language teaching strategies in higher education is its.

Key words: *linguodidactics, educational activity, strategy, educational strategies, study strategies, assessment strategies.*

Стратегія – один із визначальних чинників досягнення успіху в будь-якій діяльності людини. У сфері лінгводидактики поняття навчальних стратегій побутує від 80–90-х рр. минулого сторіччя, формуючи парадигму наукових переконань та поглядів на цей феномен.

Теоретичні засади сучасного осмислення навчальних стратегій та формування стратегічної компетенції студентів розкрили у своїх працях R. Oxford, U. Rampillon, A. Chamot, V. Harris, L. O'Malley, G. Ellis, A. Wenden, J. Rubin, R. Riding, J. Lompscher, D. Wolff, W. Edmodson, Н. Бражнк, А. Галла, Н. Дмитрієнко, Г. Каспер, Н. Коряковцева, О. Любашенко, О. Малихін, С. Мунтян І. Семенишин, О. Сторонська, Н. Шерстюк та багато інших вітчизняних і закордонних учених. Однак, попри значну кількість наукових студій, окремі дистинктивні ознаки поняття «навчальна стратегія» в контексті сучасної лінгводидактики наразі залишаються недостатньо вивченими.

Теоретичне осмислення поняття «навчальна стратегія», на наше переконання, невіддільне від аналізу його дефінітивних артикуляцій, адже саме визначення презентують відшліфовані міркування про сутність того чи того лінгводидактичного явища.

Укладачі «Нового словника методичних термінів і понять» дефінують стратегію як «один із способів одержання, зберігання і використання інформації, що служить досягненню

певної мети» [5, с. 295], а навчальні стратегії, відповідно, – як дії та операції, використовувані учнями задля одержання, зберігання в пам'яті та застосування накопиченої інформації [5, с. 334]

Справедливо зазначити, що перші міркування стосовно начальних стратегій (англ. *learning strategies*) укорінилися в академічному обширі, завдяки працям (С. Griffiths, R. Mayer, J. Rubin, С. Weinstein та ін.), де навчальні стратегії витлумачено як прийоми / техніки, якими можуть послуговуватись учні задля оволодіння знаннями [9]; як дії особистості, свідомо обрані нею для планування навчального процесу, спрямованого на оволодіння іноземною мовою [15, с. 23].

Згодом наспіли вичерпніші формулювання, де діяльнісний складник та комплекс мовленнєвих засобів зімкнено з цілепокладаннями, потребами, поведінкою особистості тощо. У «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти» простежуємо визначення досліджуваного поняття, по-перше, як організованої, цілеспрямованої та керованої лінії поведінки, обраної індивідом для виконання завдання; по-друге як сукупності мовленнєвих засобів, які студент застосовує для мобілізації та балансу своїх ресурсів, активізації вмінь і навичок, щоб задовольнити свої комунікативні потреби й успішно виконати певне завдання [1, с. 10; с. 57].

Суголосно із наведеними в авторитетному виданні поясненнями коментує досліджуваний термін відомий вітчизняний філософ-педагог І. Зязюн. «Стратегія», – пише вчений, – це керована лінія поведінки з певними цілями, яку обирає індивід, щоб виконати завдання, котре ставить собі сам, або ж яке йому належить розв'язати [2, с. 10].

Показовим є твердження В. Шовкового В. та Т. Шовкової, що фрейм «стратегія» охоплює таку сукупність і послідовність етапів розумової діяльності: «цілепокладання», «планування», «добір необхідних ходів / тактик» «прогнозування», «регулювання» та «рефлексії (оцінювання результатів діяльності, рівня досягнення поставлених цілей)». Тобто стратегія оприявлюється шляхом визначення мети, певних тактичних дій, засобів їх імплементації, управління процесом застосування і, насамкінець, неодмінного результату діяльності [6; с. 22].

Особливе місце серед термінотворчих міркувань посіло визначення О. Любашенко, сформульване на лінгводидактичних засадах. Запропоновано доволі розлогу дефініцію поняття «лінгводидактична стратегія»: проект навчального процесу з розподіленою співдіяльністю суб'єктів, який здійснюється за умов керованого усвідомленого оволодіння мовою для задоволення фахових потреб та запитів зрілої особистості, користування мовою як засобом спілкування, вираження та розуміння думок, відображення емоційного стану мовців [3, с. 20].

Аналіз опублікованих праць засвідчує факт побутування в сучасному лінгводидактичному дискурсі десятків визначень понять «стратегія» та «навчальна стратегія». Можна впевнено ствердити, що різнотлумачення сутності згаданих понять зумовили розбіжності й у класифікаціях.

Якщо, наприклад, С. Weinstein та R. Mayer [15] вирізняють п'ять основних груп навчальних стратегій: стратегії підготовки (створення відповідних умов для опрацювання нового матеріалу); стратегії розроблення (встановлення зв'язків між опанованим матеріалом та тим, що буде вивчатися); організаційні стратегії (трансформація, перегрупування чи перебудова нової інформації у зручніший формат для кращого розуміння); метакогнітивні стратегії (планування, регулювання й оцінюванні своєї навчальної діяльності); стратегії мотивації або афективні стратегії (створення сприятливих умов для навчання), то в класифікації R. Oxford таких груп дві, втім кожна з них конкретизована підгрупами: 1) прямі стратегії, а саме: стратегії запам'ятовування (утворення асоціативних зв'язків, опора на візуальний і звуковий образи, повторення, застосування фізичних дій, відтворення необхідної інформації); пізнавальні стратегії (практика, рецепція та продукування, аналіз, конструювання тощо); компенсаторні стратегії (використання жестів, пауз, здогадок / рідної мови на занятті для подолання труднощів в усному мовленні або письмі); 2) непрямі стратегії, як-от: метакогнітивні (визначення мети навчання, організація і планування свого

навчального процесу, самооцінка); соціальні (емпатія, кооперація, розпитування, звернення за допомогою, розподіл ролей, досягнення консенсусу, з'ясування наявності взаєморозуміння тощо) й афективні стратегії (зниження відчуття тривоги, підвищення власної мотивації, позитивне самоналаштування, глибоке дихання, володіння емоціями) [12–13]. Прямі навчальні стратегії дослідниця схарактеризувала як ті, що застосовуються для виконання мовних та мовленнєвих завдань, отож, вони стосуються вивчення мовного матеріалу. Непрямі уналежнила до загального управління процесом вивчення мов: планування, управління, оцінювання результатів [13, с. 17].

Французький учений F. Lasnier, виокремив чотири групи стратегій навчання: 1) магістральні стратегії (усна доповідь (із візуальними опорами)), практична демонстрація, аргументована автором як використання графічно відтвореного матеріалу); 2) інтерактивні стратегії (рольові ігри, дискусії, покрокове навчання); 3) стратегії індивідуальної роботи (самостійне виконання завдань, проблемне навчання тощо); 4) соціоконструктивні стратегії (тьюторське навчання, робота в парах, групова та проектна діяльність, узаємонавчання) [11, с. 422–426].

Українська лінгводидактологиня С. Ніколаєва [4] типологізувала три види стратегій: навчальні стратегії (стратегії концентрування на навчанні, конкретному завданні; стратегії планування процесу учіння; стратегії контролю за розумінням та ходом виконання завдань; стратегії самооціювання виконання завдань; стратегії запам'ятовування та ін.); стратегії застосування іноземної мови в різних видах мовленнєвої діяльності (використання мовленнєвих кліше; моніторинг успішності усного висловлювання за допомогою жестів, міміки, дій слухача та ін.); комунікативні стратегії (формулювання запитань з метою уточнення, корегування; здогадка; стратегії керування емоційним напруженням, зменшення хвилювання; використання мови тіла, співробітництво з носіями мови).

Виваженим убачаємо висновок, до якого дійшов J. Schneider. Розглянувши децицю дослідницьких ідей, яким, за метафоричним висловленням науковця, вдалося «застрибнути» з вежі сухої теорії до освітнього закладу, вирізнув чотири властивості актуальних для практики стратегій: вони повинні бути зрозумілими, достовірними, практичними та застосовуваними [14, с. 31].

Спираючись на практичну значущість, P. Y. Gu ствердив, що вірцевою моделлю стратегічно орієнтованих інструкцій, вважається модель американських лінгводидактів A. Chamot, O'Malley, J. Michael відома як CALLA (Cognitive Academic Language Learning Approach Model), спеціально створена для опанування навчальних стратегій у ході вивчення іноземної мови й цінна тим, що містить інструкційний пакет матеріалів, в який інтегровано навчальні стратегії. CALLA стала стандартом у галузі вивчення іноземних мов. Трьом компонентам – змістові, мові, навчальним стратегіям – навчають у чіткій послідовності, вибудованій як п'ятирівневий алгоритм: 1) підготовка, 2) презентація, 3) практика, 4) самооціювання, 5) розширення / перенесення. Зміщення відповідальності за навчання з викладача на студентів робить їх автономними суб'єктами педагогічного процесу [7, с. 26].

Дослідженнями [3–4; 6–9; 11–15] доведено, що практичне оволодіння навчальними стратегіями дозволить студентові впоратися з новими, несподіваними в пізнавальному чи емоційному сенсах проблемами в ситуаціях як академічного, так і професійного спілкування іноземною мовою, коли завчені моделі не гарантують успіху.

Як слушно констатував у своїй праці “Stratégies d'apprentissage” P. Cuyr, у ході опанування іноземної мови індивідові передовсім належить звернутися до своєї внутрішньої системи: думки, відчуття, усвідомлення тощо, а відтак перейти до тих чи тих ментальних оруд [8, с. 4].

Таким чином, аналіз теоретичних аспектів навчальних стратегій беззаперечно потвердив різноаспектність наукових візій. І хоча наразі світова лінгводидактика не апелює ні до викінченого тлумачення базового поняття, ані до уніфікованої класифікації навчальних стратегій, стрижнева ідея єдина: практична цінність розмаїття навчальних стратегій полягає у спрямованості на навчальний результат, на самостійну роботу студентів, їхню

автономність, самооцінювання ефективності використаного когнітивного інструментарію, на творчу співдію з викладачем-фасилітатором у процесі опанування іноземної мови.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. *Педагогічна майстерність : проблеми, пошуки, перспективи* : монографія. Київ : РВВ ГАПУ, 2005. С. 10–18.
3. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії навчання української мови студентів неспеціальних факультетів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». Київ, 2008. 44 с.
4. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. 2-ге вид., випр. і перероб. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
5. Стратегия. *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)* / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. Москва : ИКАР, 2009. С. 295; 334.
6. Шовковий В., Шовкова Т. Стратегічна компетентність як предмет лінгводидактичної дискусії. *Наук. записки Тернопіль. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка*. Серія «Педагогіка». 2017. № 4. С. 19–26.
7. Chamot A. U. The Cognitive Academic Language Learning Approach (CALLA): An update. *Academic success for English language learners: Strategies for K-12 mainstream teachers* / P. A. Richard-Amato & M.A. Snow (Eds.). White Plains, NY : Longman. P. 87–101.
8. Cyr P. *Stratégies d'apprentissage*. Paris: Clé internationale, 1998. 188 p.
9. Griffiths C. *The Strategy Factor in Successful Language Learning*. Bristol: Multilingual Matters, 2013. 240 p.
10. Gu P. Y. Approaches to Learning Strategy Instruction. *Learning Strategy Instruction in the Language Classroom. Issues and Implementation* / ed. by A. U. Chamot, V. Harris. 2019. P. 22–37.
11. Lasnier F. Réussir la formation par compétences. Montréal : Édition Guérin, 2000. 502 p.
12. Oxford R. Language learning strategies in a nutshell: Update and ESL suggestions. *TESOL Journal*. 1992. Vol. 2(2). № 93. P. 18–22.
13. Oxford R. L. *Language Learning strategies: What every teacher should know*. Boston: Heinle and Heinle, 1990. 343 p.
14. Schneider J. Closing the gap ... between the university and schoolhouse. *Phi Delta Kappan*. 2014. № 96 (1), P. 30–35. doi.org/10.1177/0031721714547859
15. Weinstein C. E., Mayer R. E. *The Teaching of Learning Strategies. Handbook of research on teaching*. New York: Macmillian, 1986. P. 315–327.

*Вероніка Малмыго
(Гродно, Беларусь)*

«ЭКОНОМИЯ, ТОЧНОСТЬ И УМЕСТНОСТЬ» ПРИ ПЕРЕВОДЕ ЮРИДИЧЕСКИХ И ПОЛИТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ

Данная статья посвящена проблеме лингвистической непереводимости юридических и политических терминов, возникающей из-за различий между правовой и политической системами, а также из-за несоответствия значений похожих на первый взгляд терминов. В статье рассматриваются три критерия наиболее точного перевода терминологии, предложенные аргентинско-британским лингвистом Хуаном Карлосом Сагером – экономия, точность и уместность.

Ключевые слова: перевод, перевод терминов, юридические термины, политические термины.